๖. ปาฏิเทสนียกณฺฑํ

๑. ปฐมปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ

อิเม โข ปนายสฺมนฺโต จตฺตาโร ปาฏิเทสนียา

ธมฺมา อุเทฺทสํ อาคจฺฉนฺติฯ

๕๕๒. เตนสมเยน พุโทฺธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปฏิกฺกมนกาเล อญฺญตรํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา เอตทโวจ – ‘‘หนฺทายฺย, ภิกฺขํ ปฏิคฺคณฺหา’’ติฯ ‘‘สุฎฺฐุ, ภคินี’’ติ สเพฺพว อคฺคเหสิฯ สา อุปกเฎฺฐ กาเล นาสกฺขิ ปิณฺฑาย จริตุํ, ฉินฺนภตฺตา อโหสิฯ อถ โข สา ภิกฺขุนี ทุติยมฺปิ ทิวสํ…เป.… ตติยมฺปิ ทิวสํ สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปฏิกฺกมนกาเล ตํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา เอตทโวจ – ‘‘หนฺทายฺย, ภิกฺขํ ปฏิคฺคณฺหา’’ติฯ ‘‘สุฎฺฐุ, ภคินี’’ติ สเพฺพว อคฺคเหสิฯ สา อุปกเฎฺฐ กาเล นาสกฺขิ ปิณฺฑาย จริตุํ, ฉินฺนภตฺตา อโหสิฯ อถ โข สา ภิกฺขุนี จตุเตฺถ ทิวเส รถิกาย ปเวเธนฺตี คจฺฉติฯ เสฎฺฐิ คหปติ รเถน ปฏิปถํ อาคจฺฉโนฺต ตํ ภิกฺขุนิํ เอตทโวจ – ‘‘อเปหาเยฺย’’ติฯ สา โวกฺกมนฺตี ตเตฺถว ปริปติฯ เสฎฺฐิ คหปติ ตํ ภิกฺขุนิํ ขมาเปสิ – ‘‘ขมาหาเยฺย, มยาสิ ปาติตา’’ติฯ ‘‘นาหํ, คหปติ, ตยา ปาติตาฯ อปิจ, อหเมว ทุพฺพลา’’ติฯ ‘‘กิสฺส ปน ตฺวํ, อเยฺย, ทุพฺพลา’’ติ? อถ โข สา ภิกฺขุนี เสฎฺฐิสฺส คหปติสฺส เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ เสฎฺฐิ คหปติ ตํ ภิกฺขุนิํ ฆรํ เนตฺวา โภเชตฺวา อุชฺฌายติ ขิยฺยติ วิปาเจติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ภทนฺตา ภิกฺขุนิยา หตฺถโต อามิสํ ปฏิคฺคเหสฺสนฺติ! กิจฺฉลาโภ มาตุคาโม’’ติ!

อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู ตสฺส เสฎฺฐิสฺส คหปติสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขิยฺยนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺสฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ภิกฺขุ ภิกฺขุนิยา หตฺถโต อามิสํ ปฏิคฺคเหสฺสตี’’ติ…เป.… สจฺจํ กิร ตฺวํ, ภิกฺขุ, ภิกฺขุนิยา หตฺถโต อามิสํ ปฏิคฺคเหสีติ ? ‘‘สจฺจํ, ภควา’’ติฯ ‘‘ญาติกา เต, ภิกฺขุ, อญฺญาติกา’’ติ? ‘‘อญฺญาติกา, ภควา’’ติฯ ‘‘อญฺญาตโก, โมฆปุริส, อญฺญาติกาย น ชานาติ ปติรูปํ วา อปฺปติรูปํ วา สนฺตํ วา อสนฺตํ วาฯ กถญฺหิ นาม ตฺวํ, โมฆปุริส, อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา หตฺถโต อามิสํ ปฏิคฺคเหสฺสสิ! เนตํ, โมฆปุริส, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

๕๕๓. ‘‘โย ปน ภิกฺขุ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา อนฺตรฆรํ ปวิฎฺฐาย หตฺถโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาเทยฺย วา ภุเญฺชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกฺขุนา – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชิํ อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมี’’’ติฯ

๕๕๔. **โย ปนา**ติ โย ยาทิโส…เป.… **ภิกฺขู**ติ…เป.… อยํ อิมสฺมิํ อเตฺถ อธิเปฺปโต ภิกฺขูติฯ

อญฺญาติกา นาม มาติโต วา ฯ ปิติโต วา ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา อสมฺพทฺธาฯ

ภิกฺขุนี นาม อุภโตสเงฺฆ อุปสมฺปนฺนาฯ

อนฺตรฆรํนาม รถิกา พฺยูหํ สิงฺฆาฏกํ ฆรํฯ

ขาทนียํนาม ปญฺจ โภชนานิ – ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ ฐเปตฺวา อวเสสํ ขาทนียํ นามฯ

โภชนียํนาม ปญฺจ โภชนานิ – โอทโน, กุมฺมาโส, สตฺตุ, มจฺโฉ, มํสํฯ ‘‘ขาทิสฺสามิ ภุญฺชิสฺสามี’’ติ ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเร อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

๕๕๕. อญฺญาติกาย อญฺญาติกสญฺญี อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐาย หตฺถโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ อญฺญาติกาย เวมติโก อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐาย หตฺถโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ อญฺญาติกาย ญาติกสญฺญี อนฺตรฆรํ ปวิฏฺฐาย หตฺถโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ อาหารตฺถาย ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเร อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ เอกโตอุปสมฺปนฺนาย หตฺถโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา – ‘‘ขาทิสฺสามิ ภุญฺชิสฺสามี’’ติ ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเร อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ ญาติกาย อญฺญาติกสญฺญี, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ ญาติกาย เวมติโก, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ ญาติกายญาติกสญฺญี, อนาปตฺติฯ

๕๕๖. อนาปตฺติ ญาติกาย, ทาเปติ น เทติ, อุปนิกฺขิปิตฺวา เทติ อนฺตราราเม, ภิกฺขุนุปสฺสเย, ติตฺถิยเสยฺยาย, ปฏิกฺกมเน , คามโต นีหริตฺวา เทติ, ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ ‘‘สติ ปจฺจเย ปริภุญฺชา’’ติ เทติ, สิกฺขมานาย, สามเณริยา, อุมฺมตฺตกสฺส, อาทิกมฺมิกสฺสาติฯ

ปฐมปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํฯ

๒. ทุติยปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ

๕๕๗. เตนสมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเปฯ เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู กุเลสุ นิมนฺติตา ภุญฺชนฺติฯ ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ โวสาสนฺติโย ฐิตา โหนฺติ – ‘‘อิธ สูปํ เทถ, อิธ โอทนํ เทถา’’ติฯ ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ยาวทตฺถํ ภุญฺชนฺติฯ อเญฺญ ภิกฺขู น จิตฺตรูปํ ภุญฺชนฺติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย โวสาสนฺติโย น นิวาเรสฺสนฺตี’’ติ…เป.… สจฺจํ กิร ตุเมฺห, ภิกฺขเว, ภิกฺขุนิโย โวสาสนฺติโย น นิวาเรถาติ? ‘‘สจฺจํ, ภควา’’ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา …เป.… กถญฺหิ นาม ตุเมฺห, โมฆปุริสา, ภิกฺขุนิโย โวสาสนฺติโย น นิวาเรสฺสถ ! เนตํ, โมฆปุริสา, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

๕๕๘. **‘‘ภิกฺขู ปเนว กุเลสุ นิมนฺติตา ภุญฺชนฺติ, ตตฺร เจ สา** [ตตฺร เจ (สฺยา.)]**ภิกฺขุนี โวสาสมานรูปา ฐิตา โหติ – ‘อิธ สูปํ เทถ, อิธ โอทนํ เทถา’ติ, เตหิ ภิกฺขูหิ สา ภิกฺขุนี อปสาเทตพฺพา – ‘อปสกฺก ตาว, ภคินิ, ยาว ภิกฺขู ภุญฺชนฺตี’ติฯ เอกสฺส เจปิ** [เอกสฺสปิ เจ (สี. สฺยา.)]**ภิกฺขุโน น ปฏิภาเสยฺย ตํ ภิกฺขุนิํ อปสาเทตุํ – ‘อปสกฺก ตาว, ภคินิ, ยาว ภิกฺขู**

ภุญฺชนฺตี’ติ ปฏิเทเสตพฺพํ เตหิ ภิกฺขูหิ – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชิมฺหา อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมา’”ติฯ

๕๕๙. ***ภิกฺขู ปเนว กุเลสุ นิมนฺติตา ภุญฺชนฺตี***ติ กุลํ นาม จตฺตาริ กุลานิ – ขตฺติยกุลํ, พฺราหฺมณกุลํ, เวสฺสกุลํ, สุทฺทกุลํฯ

นิมนฺติตา *ภุญฺชนฺตี*ติ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญตเรน โภชเนน นิมนฺติตา ภุญฺชนฺติฯ

ภิกฺขุนี นาม อุภโตสเงฺฆ อุปสมฺปนฺนาฯ

โวสาสนฺตีนาม ยถามิตฺตตา ยถาสนฺทิฏฺฐตา ยถาสมฺภตฺตตา ยถาสมานุปชฺฌายกตา ยถาสมานาจริยกตา – ‘‘อิธ สูปํ เทถ, อิธ โอทนํ เทถา’’ติฯ เอสา โวสาสนฺตี นามฯ

เตหิ *ภิกฺขู*หีติ ภุญฺชมาเนหิ ภิกฺขูหิฯ

สา *ภิกฺขุนี*ติ ยา สา โวสาสนฺตี ภิกฺขุนีฯ

เตหิ ภิกฺขูหิ สา ภิกฺขุนี อปสาเทตพฺพา – ‘‘อปสกฺก ตาว, ภคินิ, ยาว ภิกฺขู ภุญฺชนฺตี’’ติฯ เอกสฺส เจปิ [เอกสฺสปิ เจ (สี. สฺยา.)] ภิกฺขุโน อนปสาทิโต [อนปสาทิเต (สี. สฺยา.)] – ‘‘ขาทิสฺสามิ ภุญฺชิสฺสามี’’ติ ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อโชฺฌหาเร อโชฺฌหาเร อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

๕๖๐. อุปสมฺปนฺนาย อุปสมฺปนฺนสญฺญี โวสาสนฺติยา น นิวาเรติ, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺส ฯ อุปสมฺปนฺนาย เวมติโก โวสาสนฺติยา น นิวาเรติ, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ อุปสมฺปนฺนาย อนุปสมฺปนฺนสญฺญี โวสาสนฺติยา น นิวาเรติ, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

เอกโตอุปสมฺปนฺนาย โวสาสนฺติยา น นิวาเรติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุปสมฺปนฺนาย อุปสมฺปนฺนสญฺญี, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุปสมฺปนฺนายเวมติโก, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุปสมฺปนฺนาย อนุปสมฺปนฺนสญฺญี, อนาปตฺติฯ

๕๖๑. อนาปตฺติ อตฺตโน ภตฺตํ ทาเปติ น เทติ, อเญฺญสํ ภตฺตํ เทติ น ทาเปติ, ยํ น ทินฺนํ ตํ ทาเปติ, ยตฺถ น ทินฺนํ ตตฺถ ทาเปติ, สเพฺพสํ สมกํ ทาเปติ, สิกฺขมานา โวสาสติ, สามเณรี โวสาสติ, ปญฺจ โภชนานิ ฐเปตฺวา สพฺพตฺถ, อนาปตฺติ, อุมฺมตฺตกสฺส, อาทิกมฺมิกสฺสาติฯ

ทุติยปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํฯ

๓. ตติยปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ

๕๖๒. เตนสมเยน พุโทฺธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ อญฺญตรํ กุลํ อุภโตปสนฺนํ โหติฯ สทฺธาย วฑฺฒติ, โภเคน หายติ, ยํ ตสฺมิํ กุเล อุปฺปชฺชติ ปุเรภตฺตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ตํ สพฺพํ ภิกฺขูนํ วิสฺสเชฺชตฺวา อเปฺปกทา อนสิตา อจฺฉนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา

น มตฺตํ ชานิตฺวา ปฏิคฺคเหสฺสนฺติ! อิเม อิเมสํ ทตฺวา อเปฺปกทา อนสิตา อจฺฉนฺตี’’ติ!! อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขิยฺยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเนเอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ยํ กุลํ สทฺธาย วฑฺฒติ, โภเคน หายติ เอวรูปสฺส กุลสฺส ญตฺติทุติเยน กเมฺมน เสกฺขสมฺมุติํ ทาตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, ทาตพฺพาฯ พฺยเตฺตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สโงฺฆ ญาเปตโพฺพ –

๕๖๓. ‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อิตฺถนฺนามํ กุลํ สทฺธาย วฑฺฒติ, โภเคน หายติฯ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส กุลสฺส เสกฺขสมฺมุติํ ทเทยฺยฯ เอสา ญตฺติฯ

‘‘สุณาตุ เม, ภเนฺต, สโงฺฆฯ อิตฺถนฺนามํ กุลํ สทฺธาย วฑฺฒติ, โภเคน หายติฯ สโงฺฆ อิตฺถนฺนามสฺส กุลสฺส เสกฺขสมฺมุติํ เทติฯ ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส กุลสฺส เสกฺขสมฺมุติยา ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺยฯ

‘‘ทินฺนา สเงฺฆน อิตฺถนฺนามสฺส กุลสฺส เสกฺขสมฺมุติฯ ขมติ สงฺฆสฺส, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี’’ติฯ

เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

‘‘ยานิ โข ปน ตานิ เสกฺขสมฺมตานิ กุลานิ, โย ปน ภิกฺขุ ตถารูเปสุ เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาเทยฺย วา ภุเญฺชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกฺขุนา – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชิํ อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ ตํ ปฏิเทเสมี’’’ติฯ

เอวญฺจิทํ ภควตา ภิกฺขูนํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ โหติฯ

๕๖๔. เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ อุสฺสโว โหติฯ มนุสฺสา ภิกฺขู นิมเนฺตตฺวา โภเชนฺติฯ ตมฺปิ โข กุลํ ภิกฺขู นิมเนฺตสิฯ ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาธิวาเสนฺติ – ‘‘ปฏิกฺขิตฺตํ ภควตา เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทิตุํ ภุญฺชิตุ’’นฺติฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กิํ นุ โข นาม อมฺหากํ ชีวิเตน ยํ อยฺยา อมฺหากํ น ปฏิคฺคณฺหนฺตี’’ติ! อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขิยฺยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, นิมนฺติเตน เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทิตุํ ภุญฺชิตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

‘‘ยานิ โข ปน ตานิ เสกฺขสมฺมตานิ กุลานิ, โย ปน ภิกฺขุ ตถารูเปสุ เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ปุเพฺพ อนิมนฺติโต ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาเทยฺยวา ภุเญฺชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกฺขุนา – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชิํ อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมี’’’ติฯ

เอวญฺจิทํ ภควตา ภิกฺขูนํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ โหติฯ

๕๖๕. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ตสฺส กุลสฺส กุลูปโก โหติฯ อถ โข โส ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน ตํ กุลํ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิฯ เตน โข ปน สมเยน โส ภิกฺขุ คิลาโน โหติฯ อถ โข เต มนุสฺสา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจุํ – ‘‘ภุญฺชถ, ภนฺเต’’ติฯ อถ โข โส ภิกฺขุ – ‘‘ภควตา ปฏิกฺขิตฺตํ อนิมนฺติเตน เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทิตุํ ภุญฺชิตุ’’นฺติ กุกฺกุจฺจายนฺโต น ปฏิคฺคเหสิ; นาสกฺขิ ปิณฺฑาย จริตุํ; ฉินฺนภตฺโต อโหสิฯ อถ โข โส ภิกฺขุ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิลาเนน ภิกฺขุนา เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทิตุํ ภุญฺชิตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

๕๖๖. **‘‘ยานิ โข ปน ตานิ เสกฺขสมฺมตานิ กุลานิ, โย ปน ภิกฺขุ ตถารูเปสุ เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุ ปุเพฺพ อนิมนฺติโต อคิลาโน ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาเทยฺย วา ภุเญฺชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกฺขุนา – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชึ อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมี’’**ติฯ

๕๖๗. **ยานิ โข ปน ตานิ เสกฺขสมฺมตานิ กุลานี**ติ เสกฺขสมฺมตํ นาม กุลํ ยํ กุลํ สทฺธาย วฑฺฒติ, โภเคน หายติฯ เอวรูปสฺส กุลสฺส ญตฺติทุติเยน กเมฺมน เสกฺขสมฺมุติ ทินฺนา โหติฯ

โย ปนาติ โย ยาทิโส…เป.… **ภิกฺขู**ติ…เป.… อยํ อิมสฺมึ อตฺเถ อธิเปฺปโต ภิกฺขูติฯ

ตถารูเปสุ เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสูติ เอวรูเปสุ เสกฺขสมฺมเตสุ กุเลสุฯ

อนิมนฺติโตนาม อชฺชตนาย วา สฺวาตนาย วา อนิมนฺติโต, ฆรูปจารํ โอกฺกมเนฺต นิมเนฺตติ, เอโส อนิมนฺติโต นามฯ

นิมนฺติโตนาม อชฺชตนาย วา สฺวาตนาย วา นิมนฺติโต, ฆรูปจารํ อโนกฺกมเนฺต นิมเนฺตติ, เอโส นิมนฺติโต นามฯ

อคิลาโนนาม สโกฺกติ ปิณฺฑาย จริตุํฯ

คิลาโนนาม น สโกฺกติ ปิณฺฑาย จริตุํฯ

ขาทนียํนาม ปญฺจ โภชนานิ – ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ ฐเปตฺวา อวเสสํ ขาทนียํ นามฯ

โภชนียํนาม ปญฺจ โภชนานิ – โอทโน, กุมฺมาโส, สตฺตุ, มโจฺฉ, มํสํฯ

อนิมนฺติโต อคิลาโน ‘‘ขาทิสฺสามิ ภุญฺชิสฺสามี’’ติ ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ฯ อโชฺฌหาเร อโชฺฌหาเร อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

๕๖๘. เสกฺขสมฺมเต เสกฺขสมฺมตสญฺญี อนิมนฺติโต อคิลาโน ขาทนียํ วา โภชนียํว สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ เสกฺขสมฺมเต เวมติโก…เป.… เสกฺขสมฺมเต อเสกฺขสมฺมตสญฺญี อนิมนฺติโต อคิลาโน ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ อาหารตฺถาย ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อโชฺฌหาเร อโชฺฌหาเร อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อเสกฺขสมฺมเต เสกฺขสมฺมตสญฺญี, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อเสกฺขสมฺมเต เวมติโก, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อเสกฺขสมฺมเต อเสกฺขสมฺมตสญฺญี, อนาปตฺติฯ

๕๖๙. อนาปตฺติ นิมนฺติตสฺส, คิลานสฺส, นิมนฺติตสฺส วา คิลานสฺส วา เสสกํ ภุญฺชติ , อเญฺญสํ ภิกฺขา ตตฺถ ปญฺญตฺตา โหติ, ฆรโต นีหริตฺวา เทนฺติ, นิจฺจภเตฺต, สลากภเตฺต, ปกฺขิเก, อุโปสถิเก, ปาฏิปทิเก, ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ – ‘‘สติ ปจฺจเย ปริภุญฺชา’’ติ เทติ, อุมฺมตฺตกสฺส, อาทิกมฺมิกสฺสาติฯ

ตติยปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํฯ

๔. จตุตฺถปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ

๕๗๐. เตนสมเยน พุโทฺธ ภควา สเกฺกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมิํ นิโคฺรธาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน สากิยทาสกา อวรุทฺธา โหนฺติฯ สากิยานิโย อิจฺฉนฺติ อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ ภตฺตํ กาตุํฯ อโสฺสสุํ โข สากิยทาสกา – ‘‘สากิยานิโย กิร อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ ภตฺตํ กตฺตุกามา’’ติฯ เต มเคฺค ปริยุฏฺฐิํสุฯ สากิยานิโย ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย อารญฺญกํ เสนาสนํ อคมํสุฯ สากิยทาสกา นิกฺขมิตฺวา สากิยานิโย อจฺฉินฺทิํสุ จ ทูเสสุญฺจฯ สากิยา นิกฺขมิตฺวา เต โจเร สภเณฺฑ [สห ภเณฺฑน (ก.)] คเหตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ภทนฺตา อาราเม โจเร ปฏิวสเนฺต นาโรเจสฺสนฺตี’’ติ! อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู สากิยานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขิยฺยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘เตน หิ, ภิกฺขเว, ภิกฺขูนํ สิกฺขาปทํ ปญฺญเปสฺสามิ ทส อตฺถวเส ปฏิจฺจ – สงฺฆสุฏฺฐุตาย…เป.… เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

‘‘ยานิ โข ปน ตานิ อารญฺญกานิ เสนาสนานิ สาสงฺกสมฺมตานิ สปฺปฏิภยานิ, โย ปน ภิกฺขุ ตถารูเปสุ เสนาสเนสุ [เสนาสเนสุ วิหรโนฺต (สี. สฺยา.)] **ปุเพฺพ อปฺปฏิสํวิทิตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อชฺฌาราเม สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาเทยฺย วา ภุเญฺชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกฺขุนา – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชิํ อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ ตํ ปฏิเทเสมี’’’**ติฯ

เอวญฺจิทํ ภควตา ภิกฺขูนํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ โหติฯ

๕๗๑. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ คิลาโน โหติ ฯ มนุสฺสา ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อาทาย อารญฺญกํ เสนาสนํ อคมํสุฯ อถ โข เต มนุสฺสา ตํ ภิกฺขุํ

เอตทโวจุํ – ‘‘ภุญฺชถ, ภนฺเต’’ติฯ อถ โข โส ภิกฺขุ – ‘‘ภควตา ปฏิกฺขิตฺตํ อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทิตุํ ภุญฺชิตุ’’นฺติ กุกฺกุจฺจายนฺโต น ปฏิคฺคเหสิ, นาสกฺขิ ปิณฺฑาย จริตุํ [ปวิสิตุํ (ก.)], ฉินฺนภตฺโต อโหสิฯ อถ โข โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิลาเนน ภิกฺขุนา อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทิตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาทิตุํ ภุญฺชิตุํฯ เอวญฺจ ปน, ภิกฺขเว, อิมํ สิกฺขาปทํ อุทฺทิเสยฺยาถ –

๕๗๒. **‘‘ยานิ โข ปน ตานิ อารญฺญกานิ เสนาสนานิ สาสงฺกสมฺมตานิ สปฺปฏิภยานิ, โย ปน ภิกฺขุ ตถารูเปสุ เสนาสเนสุ ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทิตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อชฺฌาราเม สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา อคิลาโน ขาเทยฺย วา ภุญฺเชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกฺขุนา – ‘คารยฺหํ, อาวุโส, ธมฺมํ อาปชฺชึ อสปฺปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมี’’’**ติฯ

๕๗๓. **ยานิ โข ปน ตานิ อารญฺญกานิ เสนาสนานี**ติ **อารญฺญกํ** นาม **เสนาสนํ** ปญฺจธนุสติกํ ปจฺฉิมํฯ

สาสงฺกํนาม อาราเม อารามูปจาเร โจรานํ นิวิฏฺโฐกาโส ทิสฺสติ, ภุตฺโตกาโส ทิสฺสติ, ฐิโตกาโส ทิสฺสติ, นิสินฺนกาโส ทิสฺสติ, นิปนฺนกาโส ทิสฺสติฯ

สปฺปฏิภยํนาม อาราเม อารามูปจาเร โจเรหิ มนุสฺสา หตา ทิสฺสนฺติ, วิลุตฺตา ทิสฺสนฺติ, อาโกฏิตา ทิสฺสนฺติฯ

โย ปนาติ โย ยาทิโส…เป.… **ภิกฺขู**ติ…เป.… อยํ อิมสฺมึ อตฺเถ อธิเปฺปโต ภิกฺขูติฯ

ตถารูเปสุ เสนาสเนสูติ เอวรูเปสุ เสนาสเนสุฯ

อปฺปฏิสํวิทิตํ นาม ปญฺจนฺนํ ปฏิสํวิทิตํ, เอตํ อปฺปฏิสํวิทิตํ นามฯ อารามํ อารามูปจารํ ฐเปตฺวา ปฏิสํวิทิตํ, เอตํ [เอตมฺปิ (สี.)] อปฺปฏิสํวิทิตํ นามฯ

ปฏิสํวิทิตํนาม โย โกจิ อิตฺถี วา ปุริโส วา อารามํ อารามูปจารํ อาคนฺตฺวา อาโรเจติ – ‘‘อิตฺถนฺนามสฺส, ภนฺเต, ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อาหริสฺสนฺตี’’ติฯ สเจ สาสงฺกํ โหติ, สาสงฺกนฺติ อาจิกฺขิตพฺพํ; สเจ สปฺปฏิภยํ โหติ, สปฺปฏิภยนฺติ อาจิกฺขิตพฺพํ; สเจ – ‘‘โหตุ, ภนฺเต, อาหริยิสฺสตี’’ติ ภณติ, โจรา วตฺตพฺพา – ‘‘มนุสฺสา อิธูปจรนฺติ อปสกฺกถา’’ติฯ ยาคุยา ปฏิสํวิทิเต ตสฺสา ปริวาโร อาหริยฺยติ, เอตํ ปฏิสํวิทิตํ นามฯ ภตฺเตน ปฏิสํวิทิเต ตสฺส ปริวาโร อาหริยฺยติ, เอตํ ปฏิสํวิทิตํ นาม ฯ ขาทนีเยน ปฏิสํวิทิเต ตสฺส ปริวาโร อาหริยฺยติ, เอตํ ปฏิสํวิทิตํ นามฯ กุเลน ปฏิสํวิทิเต โย ตสฺมึ กุเล มนุโสฺส ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อาหรติ, เอตํ ปฏิสํวิทิตํ นามฯ คาเมน ปฏิสํวิทิเต โย ตสฺมึ คาเม มนุโสฺส ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อาหรติ, เอตํ ปฏิสํวิทิตํ นามฯ ปูเคน ปฏิสํวิทิเต โย ตสฺมึ ปูเค มนุโสฺส ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อาหรติ, เอตํ ปฏิสํวิทิตํ นามฯ

ขาทนียํนาม ปญฺจ โภชนานิ – ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ ฐเปตฺวา อวเสสํ ขาทนียํ นามฯ

โภชนียํนาม ปญฺจ โภชนานิ – โอทโน, กุมฺมาโส, สตฺตุ, มจฺโฉ, มํสํฯ

อชฺฌาราโม นาม ปริกฺขิตฺตสฺส อารามสฺส อนฺโตอาราโมฯ อปริกฺขิตฺตสฺส อุปจาโรฯ

อคิลาโนนาม สโกฺกติ ปิณฺฑาย จริตุํ [คนฺตุํ (ก.)]ฯ

คิลาโนนาม น สโกฺกติ ปิณฺฑาย จริตุํ [คนฺตุํ (ก.)]ฯ

อปฺปฏิสํวิทิตํ อคิลาโน ‘‘ขาทิสฺสามิ ภุญฺชิสฺสามี’’ติ ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อโชฺฌหาเร อโชฺฌหาเร อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

๕๗๔. อปฺปฏิสํวิทิเต อปฺปฏิสํวิทิตสญฺญี ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อชฺฌาราเม สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา อคิลาโน ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ อปฺปฏิสํวิทิเต เวมติโก ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อชฺฌาราเม สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา อคิลาโน ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ อปฺปฏิสํวิทิเต ปฏิสํวิทิตสญฺญี ขาทนียํ วา โภชนียํ วา อชฺฌาราเม สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา อคิลาโน ขาทติ วา ภุญฺชติ วา, อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺสฯ

ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ อาหารตฺถาย ปฏิคฺคณฺหาติ, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อโชฺฌหาเร อโชฺฌหาเร อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ ปฏิสํวิทิเต อปฺปฏิสํวิทิตสญฺญี, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ ปฏิสํวิทิเต เวมติโก, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ ปฏิสํวิทิเต ปฏิสํวิทิตสญฺญี, อนาปตฺติฯ

๕๗๕. อนาปตฺติ ปฏิสํวิทิเต, คิลานสฺส, ปฏิสํวิทิเต วา คิลานสฺส วา เสสกํ ภุญฺชติ, พหาราเม ปฏิคฺคเหตฺวา อโนฺตอาราเม ภุญฺชติ, ตตฺถ ชาตกํ มูลํ วา ตจํ วา ปตฺตํ วา ปุปฺผํ วา ผลํ วา ภุญฺชติ, ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ สติ ปจฺจเย ปริภุญฺชติ, อุมฺมตฺตกสฺส, อาทิกมฺมิกสฺสาติฯ

จตุตฺถปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ นิฏฺฐิตํฯ

อุทฺทิฏฺฐา โข, อายสฺมโนฺต, จตฺตาโร ปาฏิเทสนียา ธมฺมาฯ ตตฺถายสฺมเนฺต ปุจฺฉามิ – ‘‘กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา’’? ทุติยมฺปิ ปุจฺฉามิ – ‘‘กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา’’? ตติยมฺปิ ปุจฺฉามิ – ‘‘กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา’’? ปริสุเทฺธตฺถายสฺมโนฺต, ตสฺมา ตุณฺหี, เอวเมตํ ธารยามีติฯ

ปาฏิเทสนียกณฺฑํ นิฏฺฐิตํฯ